

at sættes, og derefter den højre Haand at afhugges og slaas paa Støtten under Hovedet, og Kroppen derunder udi Høj og Hedenjord at begraves; hvortil hans begangne Gerninger haver hannom dømt til Døde, og ikke vi otte Mænd med Herredsfogden». B. H. Tb. 24 September, 8 Oktober, 15 Oktober og 5 November 1661.

Efter Krigen.

Da den store Ufred endelig var ovre, saa det ud, som var Dødens Engel gaaet igennem Landet. Gaarde og Huse, ja hele Landsbyer stode øde og forladte, Nød og Elendighed raadede overalt. I et Brev¹⁾, som Rigens Marskal *Johan Kristoffer Korbitz* den 17 August 1660 som Lensmand skrev til Kongen, hedder det om den sørgelige Tilstand: «En Del Menneskers døde Kroppe ere beliggende paa vildene Mark her og der i Lenet, af Fugle og andet ere de moksen fortærede; nogle ere her rettede, lagt paa Stejler af de Svenske for en ringe Aarsag, fornemmelig, at de deres Herre og Konning og deres Fæderneland Troskab vilde bevise, og fornemme Godtfolk kan være paarørende. — Dersom det derfor naadigst Kongen vilde behage, de døde Kroppe at maatte bortføres og nedgraves paa Kirkegaarden, som er den Sted tilhørende, hvor deres døde Legeme nu findes liggende».

Intet Sted i Landet saa det dog næppe saa slemt ud, som i den sydøstlige Del af Sjælland, hvor Krigen

¹⁾ Sjæl. Indl. 17 August 1660.

haardeste Trængsler med mægtig Tynge havde kuert og lamslaaet Befolkningen. Gennemgaar man efter Baarse Herreds Tingbog de Beretninger, som efter Freden bleve afgivne paa Tinge af de Nævn, der havde synet Herredets Gaarde, Marker og Skove, kommer man til den sørgelige Erkendelse, at det stod saare ilde til. Vil man med de sandfærdige og uhildede Vidner gøre en Vandring gennem Herredet fra Nord til Syd, da hedder det straks, den 14 August 1660, om det nordligste Sogn, *Everdrup*: «Der kan ikke findes at være saaet en Fjerdepart af al den ganske Sogn, som tilforn kunde være saaet udi Fredstid, formedelst der findes af Sognets 62 hele og halve Gaarde 33, som slet intet er saaet til, og det, der findes, er meget «vaagt»». Af Byen Engelstrups 9 Gaarde var der intet saaet til de 6, af Stavnstrup 7 Gaarde var der intet saaet til de 5; men til alle Hemmestrup 8 Gaarde var aldeles intet saaet.

I *Snesere* Sogn fandtes 21 August 1660 3 Gaarde at være helt borte, afbrændte; 13 vare øde og 14 halv øde; hvorhos der til 13 Gaarde slet intet var saaet. 9 Huse vare slet øde og borte, deriblandt «Tappe Nøyes Krohus», der var afbrændt. I Skovene var der fældet og borttaget 86 Ege, 139 Bøge og 233 større Grene. Men om Byen *Even*, der i Sognet, hedder det 27 November 1660: «Bymændene ere ganske ruinerede og udplyndrede af Fjenden, haver været jagne fra Bøligen, saa de aldeles intet haver saaet i Jorden i tvende Aar. Mikkil Skovriders Gaard er afbrændt, og Knud Sokkes samt Anders Rasmussens afbrudte».

Hans Bendsen i Store Røttinge er i Fejdetiden

undvigt sin Ejendomsgaard, og da han ikke siden er vendt tilbage, staar den slet øde og forfalden.

Af de 24 Gaarde i *Baarse* By vare de 10 slet øde, 1 halv øde; et Gadehus samt Degnestavnen var slet øde; og til de fleste af Gaardene var der slet intet saaet. Tb. 21 August 1660. Om de andre Byer der i Sognet hedder det: Af *Risby* 7 Gaarde havde de tvende slet intet saaet, og de andre næppe en Tredjepart; *Broskov* Bymænd ere ganske udplyndrede af Fjenden, haver været jagne fra Boligen og haver lidet eller intet saaet. Og i Skovparterne savnes 89 Ege, 84 Bøge og 172 Grene.

I *Beldringe* Sogn fandtes 8 øde og 6 halv øde Gaarde, samt 11 hvortil der intet var saaet; 1 øde og 1 halv øde Hus, foruden Degnestavnen, der var slet fordærvet, og hvortil intet var saaet. Tb. 21 August 1660. I Skoven savnedes 55 Ege, 142 Bøge og 1419 Grene.

Men intet Sted stod det dog saa ilde til, som i *Skibbinge* By, om hvilken der vidnes paa Tinge 13 November 1660, «at der til Byens 21 Gaarde aldeles intet er saaet, Folkene ere jagede derfra, og Byen staar ganske øde, hvorudover Gaardene ere saa ganske ilde medhandlede og næsten alle øde, flere ere nedbrændte eller nedbrudte, og Resten fordærvede, Gærderne og Haverne ere og alle øde». Lars Grib i Ammedrup vidner 29 Januar 1661, «at *Skibbinge* By var ganske øde og af Fjenden ruineret paa et Aars Tid, som var 1659; saa slet intet blev saaet eller pløjet til nogen Mands Gaard, og Folkene vare forløbne Byen, saa der var ingen tilbage, hvorover alting blev dennohm frarøvet

og borttaget; saa de aldeles ingen Middel haver dennohm at opholde med i denne besværlige Dyre-Tid». *Skibbinge* Skov var ogsaa ilde medtagen: Synsmændene talte 200 rodhugne Træer, deriblandt 70 Ege, men mange gik de forbi, uden at kunne finde dem, 100 Ege og Bøge vare afbrændte, og af 70 Bøge var Toppen slet afhuggen, hvorhos de baade paa Ege og Bøge fandt flere Tusinde afstævnte Grene, saa mange, at de ikke kunde tælle dem. Tb. 29 Januar 1661.

I «*Endegaarde*» By var een Gaard nedbrudt og en anden halv fordærvet; Sæden, der var saaet til Byen, var saa ringe i Mængde, at Peder Povlsen, der ellers kunde saa 2 Pund Korn i den ene Mark og 30 Skpr. i den anden, kun havde saaet 3 Skpr. Rug og 2 Skpr. Ærter, og de øvrige Bymænd i Forhold hertil.

Tudbye (Tubæks) Mølle var slet fordærvet og stod i lange Tider øde, da Mølleren maatte flygte derfra.

Af 54 Gaarde i *Allerslev* Sogn stode 8 slet øde, 5 halv øde, til 13 var slet intet saaet og til de øvrige en ganske ringe Part. I Skoven manglede 192 Bøge og 240 Grene.

I *Udby* Sogn fandtes af 39 Gaarde de 6 øde, 10 halv øde og til 15 var der slet intet saaet. I Skoven savnedes 18 Ege, 138 Bøge og 404 Grene.

Af 78 Gaarde i *Øster Egesborg* Sogn var der 18 slet øde, 22 halv øde og til 36 var der intet saaet. Til *Lækkende* By var Bygmarken ganske øde, fordi Gærderne til Hovmarken vare borte, og Rugmarken var helt fordærvet. I de to Byer *Skuderup* og *Skovhuse* fandtes ikke et eneste Vindue.

Peder Kristensen i *Rødstofte* lod føre fire Vidner

for, hvor ringe deres Sædavl havde været der i Øster Egesborg Sogn i 1659. Han havde ladet 8 Mænd syne Sæden, og de havde fastslaaet, at der ikke kunde ydes mere af Sognet end 1 Pund Rug og 1 Pund Byg i Konge og Kirketiende. Og i Skovene fandtes rodhugget 26 Ege og 165 Bøge, samt stynet 344 Grene.

I Mærn Sogn fandtes af 68 Gaarde 13 øde, 8 halv øde, og til 16 var der intet saaet. Til Nørre Mærn blev Rugmarken ganske opædt og fordærvet, formedelst det sidste svenske Regiment, som gik igennem Byen, slog Lejr paa deres Rugmark om Natten. Tb. 21 August 1660. I Skoven var rodhugget 74 Ege og stynet 848 Grene.

Endnu i 1662 fandtes der i Baarse Herred 50 øde Gaarde. Og af Herredets 15 Ejendomsgaarde og Huse vare 3 Gaarde øde, og de øvrige saa ringe, at den bedste kun vurderedes til 150 Dlr.; de andre derfra nedad til 20 Rdl. for en Gaard og 3 Rdl. for et Hus. Tb. 25 Marts 1662.

Som det gik i Baarse Herred, gik det ogsaa i Naboherredet, *Hammer*. Der fandtes efter Krigen 110 øde Gaarde: I Snertinge laa 9 Gaarde øde, i Køng 7, foruden Kønggaard, i Sallerup 8 Gaarde og et Gadehus, i Vester Egesborg 8 Gaarde, i Ring 5 Gaarde, medens Remkolde og Lundbytorp vare helt afbrændte og øde, det samme var Tilfældet med Køllebæksmølle; medens Tjørnebæks Mølle havde været øde i mange Aar.¹⁾

Mændene vare løbne bort i Fejdetiden, naar de

ikke kunde bjærge sig længere for Fjenden; og de vedbleve at løbe fra Gaardene, fordi Nøden og Elendigheden var saa stor. I Begyndelsen af 1661 løb Peder Kristoffersen i Sandvig, Lars Klant i Dyrlov og mange flere med dem fra Gaardene, de kunde ikke nære sig der. Tb. 30 April 1661. Tubæks Møller, Hans Iversen, var allerede tidligere løbet sin Vej. «Jeg maatte løbe fra andres, som fra mit eget!» siger han. Tb. 9 Oktober 1660. Men naar Manden løb af Gaarde, og den herreløse Gaard stod igen, regnedes den for Allemands Gods; og der var ingen, der gjorde sig Samvittighed af at plyndre den. Derfor lader ogsaa Ridefogden Skuderup Bymænd og Husmænd kalde til Spørgsmaal at høre, anlangende Rasmus Krogs Gaards Nedbrydelse og Borttagelse, om nogen af dem kunde bevise sig at være uskyldig deri. Og paa samme Vis gik det Lækkende Bymænd, angaaende Hans Madsens Gaard, som han var undvigt. Tb. 22 Januar 1661. Men om Lars Povlsens Hustru i Kindvig hedder det, 4 September 1660, at hun i Ufredstiden tillige med sine Børn gik ind i en øde Gaard der i Byen og tog en Stolpe af en Skivefod (Bordfod), Skiven og noget af en Slagbænk og slæbte af Sted med. En af Bymændene, som gik forbi og vilde i Kirke, da det var en Søndag, sagde til Kvinden: «Her gaar det ilde til!» Men hun svarede rapt: «Ligesaa gaar det til hos mig, naar jeg løber af Huset».

Det kneb haardt med at faa Mænd ind i de øde Gaarde. Ridefogden lader vel den ene Gang efter den anden baade Mænd og Karle indvarsle til Tinget; men kun ganske faa møde frem. Den 4 September 1660

¹⁾ Rigsarkivet: Vordingborg Slots Jordbog 16 November 1660.

var der kaldet og tiltalt i alt 14 Personer, men kun fire mødte. Af disse fremføre de tre, at de i Fejdetiden havde mistet alt, og nu havde de intet at holde Gaard med; og den fjerde, Iver Lavrsen i Præstø, der var undvigst sin øde og afbrændte Gaard i Endegaarde, og som nu tiltaltes til Dom at lide og sin Gaard at opbygge, svarede ydermere, at han havde mistet sin Helbred udi denne besværlige Tid af Fjenderne, som haver skudt hannom med en Kugle igennem ved hans højre Patte, som han for Retten fremviste 11 September 1660, og er han derover vanfør. Den følgende Tingdag lader Ridefogden 14 andre Mænd og Karle kalde; men ingen mødte. Der bliver da fældet den Dom, «at de, som ere undvigte deres Gaarde, skulle straks forføje sig til dennom og udi By og Mark holde dennom ved Hævd; saa skulle og Ko. Mast. vornede Sønner tilfindes at besidde Gaarde der paa Lenet, hvor dennom forevises, saafremt de ikke ville paagribes med Fængsel og Jærn, om de dennom derudi modvilligen forholder». Den 16 Oktober indkaldes 6 unge Karle; men ingen af dem møder. To Brødre fra Allerslev tjente i Vester Egede Sogn, den ene hos Ole Knippel i Rønnede; de kunde ikke selv komme; men saa møder deres gamle Fader frem for dem paa Tinge og siger, at han havde intet, og de havde ikke mere.

Men trods det, at Karlene saaledes udebleve fra Tinget, vedbliver Ridefogden lige ufortrøden at indvarsle dem. Den 17 Juni 1662 var der indstævnet 12 Personer; deriblandt de tre Brødre Oluf, Jep og Lavrids Hansen, fødte paa Ejendomsгаarden i Snesere; ingen mødte, uden den ene af de tre Brødre, Lavrids,

der svarede, at han formener at vorde fri for at modtage Gaard, fordi han er født paa Ejendom. Hertil gensvarede Ridefogden, at efterdi Herligheden fulgte Hans Majestæt, kunde saadanne Udflugter hannom ikke befri; men bør han, saavel som hans Brødre, være Kongens Fuldmægtig følgagtig og besidde øde Gaard, hvor den forevises. Tb. 17 Februar 1662.

Rasmus Lavrsen i Faksinge skulde tvinges til at besidde en øde Gaard; men han svarede, at han var født i en fri Købstad, og formodede han derfor ogsaa at være og blive fri.

Erik Nielsen, der tjente Hans Kristensens Kvinde i Præstø, var ogsaa kaldet til Tinget; han mødte og fremlagde følgende Vidnesbyrd fra Borgemester og Raad i Præstø:

«Eftersom voris Medborger, ærlig Mand Erik Nielsen, barnefødt udi Øster Egesborg Degnegård, sit skriftlige Testimonium af os Borgemester og Raad i Præstø er begærendes; da er det os bevidst, at bemeldte Erik Nielsen haver for nogle Aar siden svaret sit ærlige Borgerskab her i Præstø, derhos med andre sine Medborgere skattet og skyldet efter sin Evne og ringe Formue udi fredelig Tid, og ellers har han udi fjendtlig Tilstand udstaaet tillige med andre sine Medborgere stor Indkvartering med anden stor Maanedskontribution, saa han derover er bleven saa forarmet, at han, fattige Mand, nu paa sin Alderdom intet andet haver at erhverve sin Næring med, end han det hos Gud og Godtfolk kan betjene, og ellers haver han udi sin Velmagt, hvor vi hannom paa Byens Vegne haver kommanderet, sig villig ladet finde; saa vi hannem ej andet kan beskyldte, end

han sig jo som en ærlig Borger hidtildags haver forholdet. Dette saa at være udi al Guds Sandhed, vidne vi Borgemester og Raad i Præstø med voris Hænder neden skrevet.

Ex *Præstø*, den 23 April 1661.

Christopher Perszen, Eghd. Niels Jørgenzen, Eghd.

Jørgen Erlandtzen, Eghd.»

Det var Nøden alene, der drev bort fra Gaardene og vakte Angsten. Indfæstningen kunde det ikke være, thi den var kun en Ubetydelighed. Ridefogden lader saaledes i 1661 følgende indkalde til Tinge, for at de skulle dømmes til at betale den Gaardfæstning, som de ere tilpligtede: Jens Pedersen af en Gaard i Hastrup 1 Rdlr., Jørgen Pedersen af en Gaard i Baarse 2 Rdlr., Jakob Madsen af et Hus i Hastrup $1\frac{1}{2}$ Dlr., Rasmus Larsen af Peder Degns Halvgaard i Dyrlov 1 Td. Havre, Rasmus Pedersen, en vanfør Karl, født paa Lenet i Ugledige, fæstede et øde Hus, hvorfra Manden var bortdød, giver 1 Sldr., Hans Larsen for en Gaard i Faksinge 2 Sldr. Andre betale Gaardfæstning uden Varsel: Rasmus Fugl for en Gaard i Skallerup $1\frac{1}{2}$ Dlr., Peder Finke for en Gaard sammesteds 1 Dlr., Anders Gaardsted 3 Rdlr., Niels Pil for et Hus 1 Rdlr., Hans Dyre og Peder Væver i Teglstup have byttet Hus og Gaard, hvorfor den ene skal give 1 Dlr., den anden 4 Dlr., Lars Top af en Gaard der i Byen 6 Dlr. og Ole Kjøge af et Hus $1\frac{1}{2}$ Rdlr. Tb. 2 Juli 1661. En følgende Tingdag betaler Ole Jørgensen i Staarby af en Gaard 1 Rdlr. og Anders Spurv ligeledes for en Gaard 1 Rdl., medens Niels Ræv giver 3 Rdl. for en Gaard i Skuderup. Saaledes veksler det fremdeles. Kun maa

Mikkel Jyde i Skuderup af en Officersgaard give 9 Rdl. i Indfæstning, Lars Lydike af en Gaard i Rødstofte 6 Rdlr. og Egesborg Bymænd i Fæste for en øde Gaards Jorder 4 Dlr. Tb. 9 Juli 1661.

Men trods Lokken og Truen vilde Folk ikke til Gaardene; thi Fattigdommen og Trangen var saa stor, at det var en fortvivlet og trøstesløs Handling at binde an med en øde Gaard, og hellere tog saa Manden Tiggerstaven i Haanden og vandrede til Tinge for der at hente Brev og Forlov til at maatte gaa om og tigge. De vare mange, der gik den Vej.

Kristoffer Jensen fra Rekkeinde møder frem paa Tinge den 30 Oktober 1660 med følgende Brev fra Ridefogden Anders Nielsen paa Jungshoved Slot: «Efter-som den fattige Mand Kristoffer Jensen haver været hos mig, og efter Begæring hannom en Seddel at ville meddele til Baarse Herredsting, om hvis mig, saavel som alle her paa Lenet, er vitterligt, at nu forgangen Paaske, er et Aar, om Natten, blev der sat Ild paa hans Gaard, og opbrændte alt hans Kvæg, Korn og Formue, som han havde; saa den gamle, stakkels Mand med sin Hustru nær var bleven indebrændt. Dette er mig, saavel som og alle andre her paa Lenet, i Guds Sandhed bevidst.

Actum *Jungshoved*, den 26 Oktober 1660.

Anders Nielsen.»

Manden fik Tingsvidne herpaa og Tilladelse til «at besøge Godtfolk om Hjælp i Herrens Navn, eftersom han er geraaden i største Armod og Fattigdom». Hertil føjes: «Vor is venlige Bøn og Begæring er til alle og enhver, i hvad Stand og Kondition I være kan, at I

for Guds og denne voris ringe Skrivelses Skyld ville være denne fattige Mand noget behjælpelig i Jesu Navn til samme hans store Skades Oprejsning, naar han eller hans visse Bud herom eder besøgendes vorder, tagendes Løn hos Gud allermægtigste, som alle gode Gerninger igen rigeligen vil belønne. Sligt forskylde vi gerne igen i lige Fald, om nogen af eders — det Gud forbyde dennom at paakomme — os forekommendis vorder».

Paa lignende Vis fremstod Knud Pedersen i Nørre Mærn og klagede sig over, hvorledes hans Kvæg, Heste, Korn og indehavende Gods af Fjenden blev borttaget og hannem berøvet udj forleden Fejdetid, tilmed blev Gaarden ganske ruineret, saa han aldeles ingen Middel haver, hvorved han kan komme paa Fode igen, med mindre han Godtfolk udi Jesu Navn om nogen Hjælp maatte søge. Vidnerne bekræfte, at Knud Pedersen paa hans Gods og Formue ganske er udplyndret og spoleret, eftersom han tidt og ofte maatte undvige Boligen, naar Tropperne marcherede igennem Byen. De bede: Hjælp ham for Guds og denne vor ringe Skrivelses Skyld.

Gregorius Brus i Skovhuse vandrer ligeledes ud med Bønnebrev. Han havde opbyggt sin Gaard af ny for otte Aar siden; men i Fejdetiden blev den med al hans Formue ved Nattetide af «den skadelige Ildebrand og vaadige Gæst fortæret og ganske opbrændt, saa at han fattige Mand med Hustru og Børn næppelig med Livet undkom!» Hjælp ham.

Rasmus Larsen i Skuderup og Mads Ræv i Mærn komme begge frem 25 Februar 1662 og begære Tingsvidne for deres Skrøbelighed og Armod, eftersom de have

mistet al deres Formue under Ufreden, og de nu ikke vidste at ernære sig uden ved at tigge. Rasmus Lavrsen lider tilmed af Tarmløb; og Mads Ræv klager, at den onde Orm (Kræft) haver sat sig udi den venstre hans Hase og sig daglig formerer, saa han er foraarsaget at give sig under Badskær og Læges Haand, men haver ingen Middel at betale med.

Mangen Bonde blev vel fritagen for Tiggergangen; men kun som Følge af, at han var bukket under i Trængselstiden. Saaledes hedder det om Jens Nielsen og Peder Degn i Dyrlov og Peder Bosen i Rødstofte, at de hendøde i Nød og Armod i Svenskens Tid; det samme siges om Rasmus Hemmingsen, Niels Ladeby, Niels Olsen og Hans Mikkelsen i Mærn, Niels Mikkelsen i Taageby, Peder Olsen i Udby og Morten Mogensen i Lækkende, Ole Rasmussen og Ole Bonde i Skallerup; og om ikke mindre end 5 af Mændene i Byen Skovhuse hedder det, at de hendøde i Armod i Svenskens Tid; og endelig var det samme Tilfældet med Peder Ibsen i Snesere. Andre vare rømte bort og kom ikke tilbage igen. Det var Tilfældet med Mads Plov, Kristen Villadsen og Lars Klant i Dyrlov, Peder Mikkelsen og Jens Aader i Mærn. Men om Hans Pedersen i Skovhuse hedder det, at han blev udtagen til Soldat af Svenskerne og kom aldrig tilbage mere. Tb. 6 Maj 1662.

Der var dog nok tilbage, som kom til at gaa med Tiggerstaven. Om Hans Mortensen i Rødstofte siges der, at hans Gaard blev ganske afbrudt i forleden Fejdetid, og Manden gaar nu om med Kone og Børn og «tiger». Ole Bondes Gaard i samme By er øde,

Manden er død, og Kvinden gaar om og «tiger». Knud Pedersen og Jens Rasmussen i Mærn gaa begge den selv samme sørgelige Gang med Kone og Børn, og bedre gaar det ikke hverken Evert Kristensen eller Jens Kjøge af Udby, Morten Andersen i Skallerup eller Lavrids Ibsen og Hans Kristoffersen i Skovhuse. Endog Selvejrbonden Hans Goddag af Rødstofte havde maattet forlade sin Gaard og gik om og tiggede. Tb. 19 November 1661. Hans Goddag tillige med flere Ejendomsbønder havde lovbudt deres Gaarde til Salg ved Tinget de fastsatte fire Gange. Ole Smed i Skuderup faar sin Gaard solgt til Gjert Rasmussen, Borger og Indvaaner i Stege, for 150 Daler; men Hans Bendtsen i Store Røttinge, der i sin Ejendomsgaard skyldte 117 Sldr. 2 Sl~~æ~~, og kun kunde faa den vurderet til 80 Sldr., løb bort fra Gaard og Gods; saa det var intet Under, at Hans Goddag gjorde det samme; thi hans Gæld var langt større, og hans Gaard, der var nedbrændt, ansloges kun til 50 Sldr. Efter at han saa den 25 Juni 1661 havde opbudt sin Ejendomsgaard til fjerde Ting, og ingen af hans mange Slægtninge blandt Bønderne i de nærliggende Sogne turde løse ham af, gik han bort fra det hele med Tiggerposen paa Nakken; og saaledes vandrede han om i tre paa fjerde Aar, indtil han endelig fandt Ro og Hvile i Graven. Imidlertid bleve Tiderne bedre. Og allerede 1665 fik Hans Goddags Enke, Kirsten Jensdatter, Gaarden solgt til Povl Povlsen, der ikke alene skulde betale Enken en Købesum af 150 Sldr., men ogsaa tilsikre hende «Undertagt»¹⁾ eller Aftægt i

¹⁾ Enken skulde i «Undertagt» have et Hus paa Rødstofte Gade, liggende op til Lavrids Lydiksens Gaard, 2 Skpr. Land

hendes Livstid. Som et andet Bevis, paa hvor hurtig Tiderne bedrede sig, kan anføres, at den Ejendomsgaard, som *Klavs Grubbe*, Hofmester hos Lensherren Ulrik Frederik Gyldenløve, besad i Ammedrup, i 1662 kun vurderedes til 60 Dlr., og tvende tilhørende Huse til respektive 5 og 3 Daler, medens samme Ejendom med de to Huse den 11 September 1666 takseredes for 380 Dlr. — Men i Nødens Tid, baade under og lige efter Krigen, maatte ikke alene Gaard, men ogsaa Gods springe. Maren salig Daniel Lavrsens paa Oregaard maatte forlade sin øde Gaard, og da sprang tillige hendes kønne Kappe til 40 Daler. Peder Lavrsens Hustru i Sandvig mistede en Kaabe til 21 Daler, et brunt Skørt til 8 Dlr., en sort Klædestrøje til 6 Dlr., en engelsk Trøje og et brunt Fløjels Snørliv med Maller og Sølvlænke; men et rødt Skørt havde hun været saa fornuftig at sy om til en Kofte til Manden. Den beholdt han. Mads Hansens Kvinde i Sønder Mærn havde maattet sætte sit vakre Sølvbælte, der vejede 15 Lod, i Pant hos Jens Lavridsen i Præstø. Den samme Vej var mangan Kakkellovn og Kedel eller Smykke af ædelt Metal vandret: Peder Byse i Faksinge havde

ved Kattebjerg og en Eng i samme Mark, kaldet «Streng-Eng», en Ager op i Ællekærs Raad paa 2 Skpr. Land, samt Engen der i Ællekær i 3 Aar; i Nørremarken en Ager, kaldet Rydsbjerg, 1 Skp. Land stor, og en Eng dertil kaldet Tankelvræa. Desuden havde hun endnu til gode fra Ejendomsalget 6½ Sldr. og et Par Sko; Povl Povlsen betaler heraf straks 2 Sldr. og Resten til St. Mikseldag; hvorimod Kirsten Jensdatter ved sin Broder Bendt Jensen i Baarse giver Povl Skøde paa Hans Nielsen Goddags Ejendomsgaard og Grund i Rødstofte.

maattet pantsætte sit Sølvbæger og to Sølvskeer; han — ligesom de andre — for at skaffe Fødekor: Rug og Byg. Tb. 19 November 1661. Ludtze Schrams i Grumløse havde ligeledes maattet sætte adskilligt Sølv i Pant hos Anders Aage i Baarse for Penge og Varer i Krigstiden. Tb. 21 Maj 1661.

Men langt værre end Tabet af Gods og Formue, var dog Tabet af den Sjælens Renhed, der havde hersket før Ufreden. Krigen med sine Følgesvende: Forbrydelser og Laster, havde bragt en Smitte med sig, der gjorde et mægtigt Skaar i de forholdsvis rene Sæder. Det var vel ikke saa, at Befolkningen levede i en Uskyldighedstilstand før Fejdetiden; men det hører dog til de store Sjældenheder at finde de grove Laster, som Drukken-skab og Hor, eller store Forbrydelser, som Tyveri, Røveri og Mord, omtalte i Tingbøgerne i Aarene forud for Krigen. Rapserier og Smaaforseelser bleve sikkert da afgjorte inden for Bylavets Kreds ved Gadestævnet. Der faldt Dommen, og den fuldbyrdedes straks. Eller, naar det kom højest, naar Overtræderen var haardnakket og ikke vilde gaa til Bekendelse, da blev Forbrydelsen kundgjort for Sognepræsten, og Bandlysningen lød fra Prædikestolen. Men baade for Dommen ved Majbænken og for Bandlysningen i Kirken bar enhver en ubetinget Frygt, der skræmmede og holdt i Ave.

Der er en stor Kløft imellem Forholdene før og efter Krigen. Ved Fejdetidens Ophør er det, som var Hovedet bidt af al Skam og alle Baand løste; nu kan Bylavet og Kirketugten ikke længere holde Orden og ave Forbryderne; men Lovens skarpe Sværd maa bruges paa Tinge for at tugte og bringe Advarsel.

Værst gik det med Ejendomsforbrydelser; thi fra Krigens Tid vare mange komne i Vane med at tage hvad og hvor, der var noget at finde, og denne Vane fortsattes der med, saa Tyveriernes Antal løb højt op. Her skal dog kun anføres nogle enkelte Eksempler:

Mads Rasmussen havde stjaalet fem Svin i Raad-vænget paa Lækkende Fang ved Ugledige. Svinene tilhørte Niels Olsen i Ugledige, og denne havde derfor efter Tidens Skik og Sædvane selv maattet holde Tyven i Forvaring, indtil han kan fremføres paa Tinge. Der vedgaar han, at han drev Svinene til Kiddehave, hvor han solgte de to til Rasmus Brager for 2 Skp. Rug og 2 Sletmark i Penge; de andre tre solgte han derimod til Kirsten Knuds i Nyraad for 2 Skpr. Rug; men ingen af Køberne vilde dog betale ham noget, for han skaffede Seddel for, hvor han havde faaet Svinene fra. For at skaffe en saadan gik han til Vordingborg og talte med en Skoledreng ved Navn Jakob Schøtt, «som ligger til Lars Kaaes, Væveren, der bor paa Riddergade»; og samme Dreng, som og skrev Seddelen, fik to Skilling for sin Umag; han begærede ellers en «Fjerring» Nodder, men det kunde Tyven ikke give ham, formedelst han ingen Nodder ejede.

Og bekendte Mads Rasmussen, at han intet havde stjaalet videre, uden den Tid han for et Aar siden tjente forrige Herredsfoged Jakob Hansens Enke i Baarse, da tog han en «Jærn-Plov-Tiste» og fire Jærnkroge af en Age-stol, som Maren Mads Mikkels i Baarse fik af ham, og gav hun hannem Æbler og Nodder igen; og berettede han, at Kvinden bad hannem om, at han skulde fly hende det; thi det havde været hendes eget tilforn. Og videre

bekendte han, at Ane salig Niels Franses i Vordingborg og hendes Mand, imidlertid han tjente der for tre Aar siden og vogtede Kvæget, leverede de hannem engang 14 Mark, at skulle bære Thomas Skrædder for Arbejde; da kom Lars Bysvend til hannom, som han sad og talte Pengene i Jens Lunds Bislag, og tog to 28-Skillingstykker fra ham; saa turde han ikke bære de andre tilbage igen, men løb bort med dem og tog ind til Kjøbenhavn; hvor han dog ikke kunde nære sig for Krigens Besværlighed. Nogen Tid derefter, da han kom tilbage, fik han hos sin Formynder Lars Bager i Vordingborg 14 fl 1 sk og betalte dermed Anne Niels Fransens igen. Af Formue og Gods haver han hos Bo paa Dragø en tavlgraa Hoppe i Forvaring, hvorpaa Bo haver forstrakt hannom med 1 Sletdaler. Nok haver han en Arv paa 60 Daler, som Mads Kristensen paa Kristianshavn haver under sit Formynderskab.

Svinene bleve af Retten vurderede, de tre gamle hver til 2 Sldr., og de to Grise hver til 2 Sl fl .

Otte Dage herefter, den 13 November 1660, førtes Fangen frem paa Tinget igen, og da dømte Herredsfogden med otte tiltagne Doms mænd: «Efterdi Mads Rasmussen tilstaar at have stjaalet, de fem Svin, som hos hannom her ere til Stede, vides hannom ej at kunne befri, men han bør at miste sit Liv, klæde Galge og Gren, hans Krop udi Høj og Hedenjord, hans Hovedlod udi Kongens Være og Bonden igen sine Koster efter Loven».

Hestetyven Henrik Kristensen sad fangen inde i Stevns. Peder Bjørnsen i Dysted tog derind og udspurgte ham om den brune Hoppe med Vorten som en

Faarepatte under Kæben. Jo, den havde han ganske rigtig taget. «Men», føjede Tyven til, «havde jeg vidst, at det var din, skulde jeg ikke have rørt den. Gak til Oluf Søfren i Pederstrup i Smørum Herred, han har den for intet, han er ikke bedre end jeg; mens bliver ikkun hart ad med Oluf Søfren, og lader hannom ikke stryge eder om Munden med en Harefod». Tb. 5 November 1661.

Gaasetyven Rasmus Pedersen fremføres, og Ridefogden sætter i Rette, at da Tyven flere Gange har stjaalet og er truffen med «Tiuffnet», bør han at straffes paa sit Liv til Galge og Gren. Velbaarne Kristoffer Lindenovs Fuldmægtig, Peder Kristensen, svarede paa sin gunstige Husbonds Vegne, at det var ringe Tyveri, og Tyven ikke derfor bør at hænges. Peder Kristensen blev da tilspurgt, om han vilde svare til alle Lovmaal, som her efter komme kan, hvis Fangen kom løs? Hvortil han svarede nej. Herredsfogden med otte lovfaste, vederhæftige Dannemænd udginge og indkom og afsagde Dommen: «Da Kristian IV's Reces udi 14 Kap. formelder, at ingen for ringere Tyveri skal straffes paa Livet, bør Rasmus Pedersen tildømmes at miste sit højre Øre, at brændes udi sin Pande med Tyvebrænde og derpaa at rømme Riget efter seks Dages Forløb; men dersom han siden betræffes, da at staa hans Ret med Galge og Gren, Bonden Igæld og Tvigæld og sine Koster igen efter Loven; hvortil hans begangne Geringer hannom haver dømt, og ikke vi otte Mænd med Herredsfogden». Tb. 5 November 1661.

Tyven Lars Høne, som ledig og løs, uden Pinsel og Trudsel fremstod paa Tinget, bekendte: For rum

Tid siden gik han med to Mænd ind i Akselved og stjal 7 Svin, som de dreve ind i den ene Medhjælper Gaard i Taageskov og partede der. Paa Snesere Mark stjal han en sort Hest og et brunt Æg, der tilhørte Jakob Smed i Snesere, men dem slap han igen paa Vejlø Mark og afhændede dem ikke til nogen. Engang stjal han to Gæs fra Anne Bosens i Store Røttinge og solgte dem i Præstø; men Kvinden fik dog siden hen Gæssene igen. Hos Peder Hansen i Snesere tog han en Hud, som tilhørte en Kvartermester, men hvem, der fik den, mindes han ikke.

Fra Niels Jensen i Aaside tog han en Slibestensaksel, som han solgte udi Næstved til Mette Guldsmids ved Storebro for 3 Mark. I den forgangne Sommer tog han et brunt Æg paa Torup Mark, og en brun Fole medfulgte; han havde nogen Tid set efter et Æg, da Lars Bendsen havde bedt ham skaffe sig et saadant, men saa en Dag kom Rasmus, Ejendomsbonden i Hammers Torup, fra sit og op til Snesere og bad Lars Høne tage det nævnte brune Æg, som var Niels Larsens i Torup, til sig. Tvende Gange havde han stjaalet Bly af Snesere Kirke; og solgte han den ene Gang 6 Pund deraf til Melchior Pottemager i Næstved og fik 3 Skilling for Pundet; den anden Gang solgte han til samme Pris 6 Pund til en Pottemagerkvinde, ligeledes i Næstved; han solgte det ikke paa Torvet, men i deres eget Hus, og de begærede begge, at han skulde fly dem mere. Lars Høne havde derfor endnu en Gang til været paa Kirkegaarden for at ville stjæle Bly; men da kom der til hannom et Spøgelse, som en liden Dreng; hvorover

han blev saa forfærdet, at han gik af Kirkegaarden og hjem i sit Hus.

I Sølberup stjal han for Fode væk en hel Mængde Jærnsager og Smaating. I Ole Hansens Hølade tog han en Jærn-Plovaksel og en hel Bagplov, som han bar ud paa Marken og slog Jærnet af; i Odelen hos Ole Hansen tog han en Koklokke, en Miletømme og to Skagler; og hos Hans Ibsen i Sølberup stjal han to Plovjærn. Nogle af Tyvekosterne smed han i Sjolte Skov; men en hel Del gik han ned i Jungshoved Len med og solgte: Koklokken solgte han for 6 Skilling i Stenstrup, og Jærnet af Ploven fik han 2 Mark for af en Mand i Stavreby. Imidlertid havde Hans Ibsen i Sølberup faaet Spor paa Tyven, fik ogsaa Fingre i ham og lod ham sætte i Forvaring i Taageskov; men han slap ham atter løs, da han lovede at bringe Plovjærnene tilbage. Det var jo ogsaa en kostbar Historie at føde Tyven og lade ham bevogte; saa det kunde snart løbe op til meget mere, end Plovjærnene vare værd. Siden stjal Lars Høne en hel Mængde Værktøj i Stavnstrup hos Hans Pedersen: Huggejærn, Tængsler, en Baandkniv, en Bredøkse, en Sav og en Lundstikkenavr, som han alt sammen solgte i Sørup for en Daler. Men Manden, som havde købt det, bar det igen tilbage til Lars Høne, da han fik at vide, hvilke Koster det var. Tvende kullede Geder stjal han fra Peder Larsen i Snesere Torp; den ene, en gammel Ged, slog han ihjel med en Økse; men paa den anden, et Fjorkid, faldt en Gren neder, saa den faldt omkring; saa slog han Panden isønder paa den og kastede den hen i Stubbene indtil om Aftenen, da agede han den hjem til Anders Hansens

i Snese, hvor han paa den Tid havde sit Værelse; der flaaede han den om Natten paa Loen. Og ingen af Folkene vidste noget deraf. Kødet spiste han selv og hans Folk; men Tællen solgte han i Henning Schøttes Gaard i Præstø og fik 3 Mark derfor. Endelig bekendte Lars Høne, at han havde taget fem Sider Flæsk fra Peder Jørgensen paa Sparresholm. De to og en halv Side, som Tyven blev greben med paa Storebroen i Næstved, ere til Stede for Retten.

Den følgende Tingdag bliver Lars Høne fremført paa ny, og han forklarer da, at Peder Hansen i Taageskov havde trede Gange været hos ham, de to Gange i Kristens Gaard i Taageskov og den tredje Gang i Haven, og sagt til hannom: «Jeg ved et godt Bytte; vil du være med? Der hænger noget Flæsk i Bagerhuset i Skoven, Spiddene sidde ud af Gavlen, der Flæsket hænger paa, mens i Aften kunne vi ikke komme dertil for den Sne, der er falden, saa kunde vi spores».

Siden imellem Torsdag og Fredag, om Natten efter Nytaarsdag, tog han fem Sider deraf. Den ene lagde han i nogle Stubbe og kunde ikke finde den igen; de fire bar han op imod Taageskov og lagde de to paa Marken, men de to bar han op paa Kristens Hø; dog vidste Kristen selv intet deraf. Om Morgenen bad Kristens Kvinde hannom, at han vilde slaa hende et Læs Ved sønder i Skoven. Da sagde Lars: «Ja, men der ligger noget Flæsk udi Høet, ser til, at ikke Hunde slæbe det bort. Jeg fik det i Nat». Saa gik han i Skoven; men da han kom hjem igen, var Flæsket borte, og han raabte da: «Jeg vil have det igen, ihvad det saa skal koste!» Han gik da op paa Høet og

ledte og ledte, men fandt intet. Imidlertid kom Kristen bærende med den ene Side, den anden kunde han ikke faa; men havde han faaet den med, vilde han have baaret det hele tilbage igen. Men Peder Hansen er mest skyldig, thi han ledte og lokkede ham til at tage det, ellers vilde han aldrig have gjort det. Derpaa vil han dø. Om Natten derefter tog han de tre Sider og bar dem til Næstved, hvor han solgte de to til Karen Løjtnants, ret som Dagen brød frem, og fik 3 Skilling Danske for Pundet; den tredje Side solgte han for samme Pris til en Kvinde, Trine, boende paa Hellig-Giestes Kirkegaard. — Mænd bleve nu udnævnte af Retten til at vurdere Tyvekosterne. De veje Flæsket, og det viser sig, at de $2\frac{1}{2}$ Side veje i alt 31 Pund, der takseres til 5 Skilling Pundet, eller 9 $\frac{1}{2}$ 11 $\frac{1}{2}$.

Herredsfogden og otte Doms mænd udginge uberaad og igen indkomme velberaad og afsige Dommen: Lars Nielsen Høne bør at klæde Galge og Gren og hans Krop udi Høj og Hedenjord. Hvorefter Dommen slutter med den sædvanlige Tilføjelse, at det ikke er Dommerne, men Tyvens egne Gerninger, der dømme ham. Tb. 21 Januar og 4 Februar 1662.

Den samme Peder Hansen i Taageskov, som Lars Høne anklager for at have været hans Frister og Forfører, havde tidligere, nemlig den Tid Svensken var Landet mægtig, stjaalet et Skrin med Penge, Sølv, Guld, Perler og andre adskillige Klenodier udi fra Peder Jørgensen paa Raad. Der gik Aar hen, og ingen vidste, hvem Tyven havde været, før han en Dag kom i Trætte med Merte Hans Mogensens paa Taageskov Gade. En Mand fra Everdrup stod inde i Peder Mik-

kelsens Stegers og hørte, at Merte sagde til Peder Hansen: «Du stjal Peder Jørgensens Sølv og Penge paa Raad. Du skal faa en Ulykke derfor! Jeg skal gaa ret ind og sige hannom det, og jeg vil ikke længere dølge det, at du hug Skrinet sønder». Men Peder svarede: «Saa skal og du faa en Ulykke! Du brændte Skrinet». Siden gik Merte ind til Manden i Stegerset og spurgte, om han havde hørt deres Trætte? Da svarede han: «Ja, gjorde jeg saa, jeg hørte det vel, at I haver Peder Jørgensens paa Raad, hans Sølv og Penge». Da sagde Kvinden: «Nu vil jeg gaa og sige det til Peder Jørgensen og ikke dølge det længere». Tb. 17 Juni 1665.

Tilstanden blev til sidst saa slem, at Lensskriveren Niels Ludvigsen paa Kongens og Øvrighedens Vegne fandt det fornødent at lade tillyse følgende Advarsel og Opraab paa Tinge 8 August 1665: «Eftersom der efter adskillige Angivelser hidindtil sig haver ladet befinde mange Løsgængere, som haver sig opholdet paa adskillige Steder i Skove, Moradser og Vildnis, og have Tilhold udi adskillige Krohuse, saasom Røvere og Mordere og andre udædiske Mennesker, saa at rejsende og vejfarende Folk, Bønder, Landboer og andre paa deres retfærdige Rejser ikke sikkerligen haver turdet understødet dennom at fare, hvor deres Hverv og Ærinde haver kunnet tilsige dennom. Og derover adskillige Klagemaal paa Vordingborg Slot ere fremkomne; og det i Synderlighed af de paa Kongens Vegne forordnede Sognelægsmænd, som sig i Synderlighed haver beklaget og befrygtet for samme ugudelige Mennesker; hvorfor herved tillyses og advares, at ikke nogen, enten Ko.

Mast., Adelens, gejstliges eller hvo, det være kan, deres Tjenere tilfordriste sig saadanne eller deres Partier eller Anhang at huse eller hæle eller i ringeste Maader med dennom at befatte; men saa snart der nogen af saadant Selskab af nogen betræffes, hvem det og være kan, da det, hvor det paa Ko. Mast. Gods befindes kan, Tredningsfogderne derom at advare; som dennom siden skal være behjælpelig med meninge Bønder saadanne ugudelige Mennesker at udbringe til Vordingborg Slot til Eksaminering for Øvrigheden; saafremt de ikke derfor vil stande til Rette og straffes som de, der ere Medvidere med saadanne Personer. Og andre Proprietærers Tjenere ere, hver Mand derom i lige Maader, pligtige at lade sig være angelegen sligt at efterstræbe, som forsvarligt og tilbørligt kan være, og hvis ej, da straffes».

En Flok af den Art, som Lensskriveren her advarer imod, havde for længere Tid sit Tilhold i et Hus nær Even ved Præstø Fjord, hvor Ole Hansen Piber holdt Smugkro¹⁾. Formanden for Partiet lod sig kalde med forskellige Navne: Til sine Steder hed han Henrik Skovrider, somme Steder Henrik Hestegilder, i Jylland lod han sig kalde Henrik Skovrøver, men som oftest fik han Navnet Henrik Keltring, som det, der var mest betegnende for hans Virksomhed. Han havde slet (glat), rødt Haar, var en høj, lang og stærk Karl, der gerne bar en rød Vams og Fjer i Hatten, og som, naar han red ind i Kongens Vildtbane og opholdt sig der, hvad der ikke skete saa sjældent, da havde to eller flere lange Bøsser hos sig og bar en Hirschfænger ved Siden; men

¹⁾ Stedet hedder endnu «Ole Hans Kro».

naar han red om paa sine Hestehandeler eller Røverier, havde han en hvid, ulden Kirsejs Skjorte og «om Livet et gult Gehæng med Sølvskede til Kaarden». Han havde Kvinde og flere voksne Børn med; deriblandt Datteren Marie, der laa i «Fælig» med en ung Karl af Selskabet, Kristoffer Skytte, og nogen Tid holdt de Hus sammen i Lille Røttinge. Saa var der en anden ung, middelmaadig Person med et gult, spidst Skæg, Jep Madsen, der sagde sig at være inde fra Spjellerup. Hertil kom endnu Hans Simon fra Præstø, som ellers kaldtes «Flander Øre». Og endelig holdt Jens Kommis af Lille Røttinge ogsaa Omgang med Partiet. Henrik Keltring havde haft Fæstebrev paa en Gaard inde i Stevns; men den var han løben fra. Nu laa han og spillede og drak med sit blandede Selskab hos Oluf Piber, og alt imens jagtede han paa Kongens Vildtbane, handlede med Heste, stjal og røvede, alt som det kunde falde sig, indtil han af den rige Borger og Handelsmand Jens Lavridsen i Præstø lejede en denne udlagt Ejendomsgaard i Store Røttinge, hvilken Gaard han dog hurtigt løb bort fra.

En Dag sad Partiet og drak i Tappenøje Kro, og da de havde siddet en Stund, listede tre af de unge bort fra Selskabet. Kælderpigens saa godt, at Kristoffer Skytte, Flander Øre og Henrik Keltrings Søn Jens snege sig bort fra Kroen og fulgtes ad ind i Skoven, Mølleren i Kongens Mølle havde ogsaa set de tre Personer færdes der i Nærheden af Møllen. Og samme Dag blev Bonden Lavrids Bendsen fra Lidemark i Bjeverskov Herred overfalden og udplyndret paa Landevejen imellem Tappenøje og Vibekes Kroer. Otte

Dage derefter sad Flander Øre og Henrik Keltrings Jens igen og drak sammen i Tappenøje Kro, og som de vare blevne berusede, begyndte de at prale af, hvorledes de havde huggedes med Lavrids Bendsen henne paa Landevejen. Der var altsaa ingen Tvivl om, hvem der havde forøvet dette Røveri. En anden Gang tog Henrik Keltring to Heste fra en Dreng henne paa Sibberup Mark, tvang bagefter en Mand til at vise sig Vej til Vordingborg, hvorfra han lod sig færge over til Lolland, red til Maribo Marked og solgte der den ene Hest til en ung Bondemand for 11¹/₂ Daler. Jens Kommis var ogsaa til samme Marked med tvende stjaalne Hopper; han red med Sabel og to Pistoler i Bæltet og gjorde raske Handeler. Til sidst kom han og Henrik Keltring i Drik sammen, handlede og sloges, og droge saa igen som gode Venner sammen tilbage; Færgemanden snege de sig fra uden at betale for Overfarten og rejste derpaa ad Præstøvejen hjemad.

Hvor Henrik Keltring kom frem, havde han stedse og overalt Haandlangere: Jørgen Bonde og Anders Sappe i Nyraad, Søren Ræv og Anders Føenbo i Køng, Jens Felbereder og Peder Glambæk i Vordingborg, foruden mange andre havde han i sit Garn. Men da det begyndte at trække op til Uvej, Kaldelsen til Tinge kom, da var Keltringen fløjen sin Vej, og han havde tillige givet sine Medhjælpere et Vink, saa heller ingen af dem var at finde. Den eneste, der blev fanget, var Jens Kommis; men han var ikke let at faa Bugt med. Han havde solgt en af sine stjaalne eller røvede Heste til Ole Nielsen i Smidstrup; og da der intet Øl var hjemme i Gaarden, drak de «Leykiøb» (Lidkøb) til

Niels Spurvs i Præstø. Ole Niels Dreng kom ridende derud med Hesten og holdt med den ude ved Bislaget; og da Daniel netop i det samme var inde hos Spurvens, blev han anmodet om at se paa Hesten, hvad han ogsaa gjorde. Og spurgte han da Jens Kommis, om det var den Hest, han havde solgt til Ole Nielsen? Hvortil Jens svarede ja, og sagde han, at han vilde være Oles Mand og Hjemmel derfor; og skulde nogen hænges for den, vilde han hænge derfor. Senere vidner Jens Kommis egen Broder, at Hesten var den, som Ole Nielsen købte af hans Broder Jens. Men trods disse Vidnesbyrd blev Tyven ved sit: Han havde aldrig ejt eller solgt denne Hoppe. Tb. 5 September 1665. Og han blev da sat paa fri Fod, medens Ole Nielsen blev ført som Fange ud paa Slottet. Kun med megen Møje og Besvær slap den arme Bonde ud, og det vilde ikke være sket, havde han ikke faaet Hjælp ved en Skrivelse fra Ridefogden Niels Pedersen paa Tryggevalde. Men to Maaneder herefter bliver Bonden anholdt paa ny. Anders Aage fra Baarse var af Øvrigheden fra Vordingborg Slot udsendt for at gribe ham, og da han træffer ham i Tappenøje Kro, spørger han igen Bonden, om han ogsaa virkelig havde faaet den omvundne Hoppe af Jens Kommis? Ole Nielsen svarede: «Ja, jeg fik den i Præstø!» Men Jens Kommis, der var kommen til, benægtede ved sin højeste Ed, at Ole Nielsen aldrig nogen Tid havde faaet denne Hoppe af ham, derpaa han ønskede sig saa mange Djævle, som der var Øltaarer i den Pottekande, han drak af, og som der var Sand i Havet.

Ole Nielsen skulde nu i Henhold til «Jydske Lovs

2 Bog, 93—106 Kap. holdes fængslet, eftersom der klarligen formeldes, at Mand bør at bindes med de Koster, som Mand er paagreben med».

Men han blev dog fri, da han gentagende kunde føre Vidner for, at han havde faaet Hesten af Jens Kommis. Men nu var Tyven borte. Tb. 7 November 1665.

Siden hen blev Jens Kommis dog fanget og dømt til Bremerholm; men ogsaa derfra brød han ud og slap derfra 9 Oktober 1666.

Endnu et Onde havde Krigen ført med sig, nemlig Smugkroerne, der vare fremblomstrede frodigt, havde befordret Drukkenskab med Trætteri og Slagsmaal og fremavlet alle onde Lyder og Lyster. Kromanden i Snesere klager ynkeligt over, at to af hans Bymænd holder Smugkro, hvor baade Mænd og Karle drikke sig drukne og bag efter gaa om paa Gaden og huj og skrige.

Saaledes kom Niels Skrædder forleden Søndag Aften fra den forbudne Kro og gik for Degnens Vinduer ude paa Toften og raabte: «Kom her ud, du gamle Skurk, du gamle Hunsfot, jeg skal skaffe dig Slæde¹⁾ at age paa, jeg skal bandsætte dig paa din Pande og din gamle Kærling med». Tb. 18 December 1660. Og da der hos den ene af Smugkroernes Værter findes fuldt op af drikkende Gæster, og det bliver foreholdt ham, at han jo alligevel sælger Øl, svarer han: Det gjorde

¹⁾ En Polakkerkaptajn havde bragt en Slæde til Degnestavnen, som en svensk Trop siden havde rovet; men Degnen beskyldtes for at have solgt den.

han ikke; «mens Folkene havde givet en halv Tønde Øl til Æreol efter et deres afdøde Børn». Tb. 19 Februar 1661.

Mærn Bymænd kørte fulde hjem fra Vordingborg, hvor de havde drukket for mange Potter Øl; saa sidder Hans Gregersen og græder paa Vognen, fordi hans Nabo kunde drive sine Agre bedre end han selv kunde. Ovenpaa Graaden slaas de med Kørevaander og Svøbeskafter. Tb. 27 September 1664.

Hans Holst i Snese kørte hjem fra Næstved, og Smeden Jakob Drukken agede med ham; men som de kom til Fladsaa, kom Ladefogden fra Beldringe og kørte i jævne dem og spurgte Hans Holst ad: Hvi han hujede saa, endda han sad ganske rolig og kørte. Tog Ladefogden da tillige en liden Kæp og slog Hans to Slag paa Ryggen med. De kørte saa igen, indtil de kom paa Banken ved Mogenstrup Kirke, der sprang Ladefogden af sin Vogn, løb til og stred en Pistol efter Hans og ramte ham dermed i den venstre Tinding, saa han styrtede af Vognen til Jorden, hvor Ladefogden imidlertid endnu ilde medhandlede hannem, saa han kom blodig tilbage og maatte bede Jakob Drukken om at hjælpe sig op. Ladefogden siger paa Tinget 2 Oktober 1660, at han slog ikke, han kun pikkede hannom to Pik paa Ryggen, for de havde været kendt tilsammen tilforn.

Den ene Synd rakte den anden Haanden. Ludtze Larsdatter tilstaar saaledes paa Tinget, at hun uden Ægteskab har født fire Børn; de to første ere døde og ligge jordede paa Kallehave Kirkegaard, hvor hun og har staaet «aabenbare Skrift»; de to sidste er Bent

Udrider paa Vordingborg Slot Fader til; men han giver hende alt intet. — En Aften silde kom hun da gangendes med sit lille Spædbarn til sin Søsters, Kirsten Peder Grens, i Mærn. Barnet skreg for Mad; men hun havde intet, og Søsteren ikke heller noget. Kirsten havde tidligere, da de ogsaa sultede, foreslaaet, at de skulde bryde ind her eller der, Væggene duede intet, men havde «allensstels» store Huller, saa det vilde falde dem let at komme ind; men Ludtze havde hver Gang sagt nej; hun vilde ikke bryde ind. Denne Nat derimod, som hun sad ved Ilden i Søsterens Stue, klagede hun sig idelig for Mad og udbød til sidst: «Vidste jeg kun, hvor jeg kunde faa Brød — dersom det og skulde koste mit Liv, vilde jeg gaa derefter. Jeg vil gaa op i Jørgen Hansens øde Stue — og laa Brødet end ved Jørgens Side, tog jeg det». Kirsten stod op, og de fulgtes ad op i Jørgen Hansens Abildhave, hvor Kirsten blev staaende, medens Ludtze gik op paa Loftet og tog 2 Sk. Byg i sin medbragte Pose. Dagen derefter gik Peder Gren til Præstø med Kornet og solgte det til Iver Skrædder for 2 R 14 S Skæppen.

Herfor fik de følgende Dom: Ludtze, som ikke blot tre, men fire Gange var befunden udi Hor, skulde derfor uden Naade straffes til Kagen med 9 Slag; men for Tyveriet skulde hun miste sit venstre Øre, hendes Hovedlod være forbrudt til Kongen, og bør hun derefter rømme Landet inden trende Solemærker, saafremt hun ikke vil straffes paa hendes Hals, om hun træffes efter denne Dag. Bonden skal have sine Koster igen. Kirsten straffes til Kagen med 12 Slag. Og Peder Gren skal miste venstre Øre samt inden tre Solemærker

forlade Landet, saafremt han og hans Kvinde ikke ville straffes paa deres Hals. Saa føje Dommerne til: Vi dømme dennöm ikke; men deres egne Gerninger efter deres egen Bekendelse dømmer dem. B. H. Tb. 25 Februar 1662.

Lidelser, Tab og Trængsler havde ramt Landet, meget var gaaet til Grunde under den ødelæggende Krig; men alt var dog ikke tabt. Og det varede ikke saa mange Aar, før Folket rettede sig igen: Agerbruget kom i sin gamle Drift, de øde Gaarde fik Mænd, og det tegnede til, at det kunde blive Dag paa ny. Hvor stærk en Grundkraft, der havde været til at bære over de trange Tider med, ses bedst deraf, at da Krigen atter igen krævede Udgifter og Skatter, var Offervilligheden og Formuen til Stede, saa Krigsstyret kunde bringes til Veje, trods det at Krigsmagten og Kongehuset Aar efter Aar havde krævet og faaet betydelige Afgifter fra Landet.